

Handelen med Græsfrø.

Af K. Dorph-Petersen.

Da det højtærede Præsidium anmodede mig om i Forbindelse med Hr. *Helwegs* Foredrag kort at give nogle Meddelelser om Handelen med Græsfrø, svarede jeg, at jeg nærede nogen Betænkelighed ved at tale om Handelen med Græsfrø, da jeg ikke var særlig kyndig i saa Henseende, medens jeg hellere vilde give nogle Meddelelser om Græsfrøavl og Frøets Beskaffenhed og i Forbindelse dermed omtale Omsætningen af det. Sekretær *Hertel* meddelte mig, at der ikke var noget i Vejen for, at jeg ogsaa kom ind paa Spørgsmaalet om Frøavl.

Da Tiden er saa kort, skal jeg holde mig til Spørgsmaalet om Avl af og Handel med Frø, høstet her i Landet, idet jeg gaar ud fra, at man særlig har ønsket dette behandlet ved at kalde Foredraget Handelen med Græsfrø. Jeg skal endvidere udelukkende omtale Udviklingen i de sidste 4 Aar efter, at Direktør *Hage* her i Selskabet for netop 4 Aar siden holdt et udmærket Foredrag: »Om Frøhandel«, refereret i Tidsskrift for Landbrugets Planteavl, 19. Bind. Af Diskussionen om dette Foredrag vil det fremgaa, at jeg paa de fleste Punkter delte Hr. *Hages* Syn paa Sagen — kun ikke i Udtalelsen om, at Frøhandel er en Tillidssag. Jeg udtalte derom:

»Udviklingen gik saa afgjort i den Retning, at Forbrugerne i stedse større Udstrækning krævede Garantier m. H. t. saavel Stamme og Avlssted som til Renhed og Spireevne og i stedse højere Grad kontrollerede disse Garantier ved Analyser og Dyrkningsforsøg. Flere og flere Frøfirmaer gik derfor efterhaanden ind paa at sælge paa dette Grundlag, og de Forretninger, der ikke fulgte med i saa Henseende, gik simpelthen en efter anden ud af Sagaen. Danmark var sikkert stedse det Land i Verden, hvor man sikrest kunde faa godt Frø, naar man stillede de rette Fordringer til det og var villig til at honorere disse Fordringer.«

De forløbne 4 Aar har efter min Mening givet mig Ret i denne Betragtning. Jeg skal dog straks tilføje, at denne Udtalelse alene gælder Salget af Frø til Forbrugere, medens jeg aldeles ikke skal udtale mig om Frøomsætningen blandt Frøhandlerne indbyrdes. Det er klart, at der her maa være Tale om et Tillidsforhold — mellem Firmaer, der gennem lange Ti-

der har handlet sammen — som til en vis Grad kan unødvendiggøre Kontrol. At Frøhandlerne imidlertid selv kommer mere og mere ind paa at kontrollere de Leveringer, de faar fra Frøavlernes, ved Efteranalyser af Gennemsnitsprøver af det leverede Frø, viser, at min Opfattelse ogsaa paa dette Punkt i Almindelighed holder Stik.

Forsøgsleder *Helweg* fremhævede de nu i over 30 Aar gennemførte Stammeforsøgs Betydning for Handelen med Rødfrugtfrø og var med Rette stolt af den Sikkerhed m. H. t. Stammeægthed, hvormed denne Handel nu foregaar. Vi ved alle, at dette skyldes Hr. *Helwegs* aldrig svigtende, energiske og utrættelige Arbejde for denne Sag, som han har ofret sig fuldt og helt for i mere end en Menneskealder. Denne Handel beviser, som Hr. *Helweg* har beskrevet den, klart, at Garanti og Kontrol er absolut nødvendig for en saadan Sags Gennemførelse.

Jeg taler for min Part ikke med den store Erfaring, som Hr. *Helweg* sidder inde med, idet jeg kun i godt 13 Aar har fulgt Udviklingen af Avl, Handel og Kontrol med Græs- og Kløverfrø paa nærmeste Hold. Som der imidlertid for 20—30 Aar siden kom rigtig Gang i Røefrøavlens, saaledes er det kun en halv Snes Aar siden, at Græsfrøavlens fik nogen større Udvikling her i Landet — og vor Avl af Frø af Græsmarksbælgplanterne har jo desværre endnu næsten ingen Betydning.

Stammespørgsmaalet havde indtil 1912, da Hr. *Hage* holdt sit Foredrag, endnu ingen Betydning paa Græsmarksbælgplanternes Omraade; men i de forløbne 4 Aar er der fra Statens Forsøgsvirksomhed fremkommet hele to Beretninger, affattede af Forsøgsleder *Lindhard*, om Forsøg med danske og fremmede Stammer af Kløver- og Græsarter 1909—12 og 1911—14 (70. og 95. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur).

Det har herefter vist sig, at vi af Tidlig og Sildig Rødkløver, Hvidkløver, Hundegræs, Eng-Svingel, Ital. Rajgræs, Timothe og Eng-Rævehale har danske Stammer, der giver større — for nogle Arter som Sildig Rødkløver, Eng-Svingel og Ital. Rajgræs — endog betydelig større Høudbytte end alle andre prøvede Sorter og Stammer.

At mange Frøavlere virkelig har Forstaaelse af, at det gælder om at faa det bedst mulige Frø til Udsæd, ser man af den Iver, der var for at faa Part i Frø af den Stamme Ital. Rajgræs — Tystofte Nr. 152 —, der ved Stammeforsøgene stod

højest. Da denne Stamme blev udbudt til Salg fra Forsøgsstationen ved Tystofte — første Gang i 1912 — til 8 Kr. pr. kg i Portioner paa 50 kg, altsaa en Pris, der var ca. 20 Gange saa høj som den sædvanlige for almindelig gode Frøvarer af denne Art, viste det sig, at saavel Lederne af Frøavlerorganisationerne som af flere større Frøfirmaer havde fuld Forstaaelse af Betydningen af at drive Fremavl paa Grundlag af denne ny Stamme, idet Frøet — hvoraf der var 550 kg — blev udsolgt i Løbet af faa Dage. Da det Frø, der fremavles efter saa dyrt Stamfrø, selvfølgelig maa blive væsentlig dyrere end almindeligt Ital. Rajgræsfrø, viser dette, at de Forretninger, der har købt Stamfrøet, er sikre paa, at Landmændene vil være villige til at købe Frø af denne Stamme til en passende Overpris. Naar Landmændene virkelig kan faa Sikkerhed for, at det Frø, de køber, er af en særlig god Stamme, køber de det gerne til en ikke ubetydelig Overpris, hvad der i flere Aar har vist sig ved Salget af de 1. Klasses Rodfrugstammer.

Vi maa utvivlsomt efterhaanden samme Vej ud ved Salg af Stamfrø af Kløver og Græs som ved Salg af Rodfrugt-Stamfrø, og Loven om Straf for Brug af urigtig Varebetegnelse maa absolut faa samme Rækkevidde for Handelen med Græs- og Kløverfrø som for Roefrø. Man maa ogsaa af Græsmarksfrøet udtage Prøver paa forskriftsmæssig Maade og have en Kontrolmark, hvor Prøverne saas i Renudsæd. Det kan vel i nogle Tilfælde — som for Rodfrugternes Vedkommende — blive vanskeligt at bedømme Stammeægtheden af det solgte Kløver- og Græsfrø. Efter Beskrivelsen i de nævnte Beretninger af de enkelte Græs- og Kløverstammer er der dog gennemgaaende saa stor botanisk Forskel paa disse, at der ingen Tvivl er om, at den fagkyndige Mand i Reglen vil kunne bestemme Stammeægtheden ogsaa for disse Planters Vedkommende, naar der til Sammenligning i Kontrolmarken er udsaaet typeægte Prøver af de forskellige Stammer, der er solgt Frø af.

Glædeligt er det, at vi i de faa Aar er naaede saa vidt fremad; det er at haabe, at disse Stammeforsøg maa blive fortsatte, og at der fra de Forsøgsstationer, hvor der drives Forædling, og fra dygtige Avlere stadig maa fremkomme nye Stammer, der maa vise sig de ældre overlegne. Særlig maa man haabe, at det maa blive muligt at fremskaffe gode, yderige danske Stammer af saa vigtige Arter som Alsikekløver, Humle-Snegle-

bælg, Alm. Kællingetand, Alm. Rajgræs, Timothe, Ager-Hejre og Alm. Rapgræs.

Vort aarlige Forbrug af Græs- og Kløverfrø, angivet i hkg = 100 kg, er omtrent følgende:

Rødkløver (<i>Trifolium pratense</i>) Tidlig.....	18 000
do. do. Sildig.....	2 700
Hvidkløver (<i>Trifolium repens</i>).....	2 300
Alsikekløver (<i>Trifolium hybridum</i>).....	3 100
Humle-Sneglebælg (<i>Medicago lupulina</i>).....	2 500
Lucerne (<i>Medicago sativa</i>).....	1 800
Rundbælg (<i>Anthyllis vulneraria</i>).....	1 900
Alm. Kællingetand (<i>Lotus corniculatus</i>).....	1 200
Alm. Rajgræs (<i>Lolium perenne</i>).....	13 500
Ital. Rajgræs (<i>Lolium italicum</i>).....	8 000
Hundegræs (<i>Dactylis glomerata</i>).....	8 300
Timothe (<i>Phleum pratense</i>).....	5 800
Draphavre (<i>Avena elatior</i>).....	3 400
Ager-Hejre (<i>Bromus arvensis</i>).....	4 200
Eng-Svingel (<i>Festuca pratensis</i>).....	2 400
Eng-Rævehale (<i>Alopecurus pratensis</i>).....	500
Alm. Rapgræs (<i>Poa trivialis</i>).....	100

Disse Tal findes, med enkelte Ændringer, i en Beretning, som jeg skrev i 1914 om Græs- og Kløverfrøavl i Danmark 1907—13 (Tidskrift for Planteavl, 21. Bind), hvor der er gjort Rede for, hvorledes de er fremkomne.

Skønt det af alle Fagmænd fremhæves, at det i første Linie gælder om at faa en rigelig Bestand af Bælgplanter i Græsmarken, viser Tallene dog, at vi bruger mere Græsfrø end Bælgplantefrø, nemlig henholdsvis ca. 46 200 hkg og ca. 33 500 khg.

I 1907 var det kun en ringe Del af det aarlige Forbrug baade af Græs- og Kløverfrø, der dækkedes af hjemmeavlet Frø. Ifølge Statistisk Departements Meddelelser dyrkedes der i 1901 og 1907 kun Kløver- og Græsfrø paa knap 1500 ha; omtrent Halvdelen heraf benyttedes antagelig til Avl af Bælgplantefrø med et Gennemsnitsudbytte af ca. 400 kg pr. ha, hvilket bliver ca. 1200 hkg Bælgplantefrø og ca. 3300 hkg Græsfrø, altsaa kun ca. $\frac{1}{30}$ og $\frac{1}{15}$ af Forbruget af henholdsvis Bælgplantefrø og Græsfrø.

I 1912 opgives der fra Statistisk Departement for Benyttelsen af Arealer, paa hvilke der dyrkedes Frø af Græsmarksplanterne, følgende Tal:

Kløverfrø	657 ha
Hundegræs	6 796 —
Andre Græsarter.....	5 450 —
I alt....	12 903 ha

Græsfrøarealet er herefter omtrent 15 Gange saa stort som i 1901 og 1907, og samtidig er Gennemsnitsudbyttet væsentlig forøget, idet Avlerne har lært at bruge bedre Metoder — navnlig med Hensyn til Radsaaning paa stor Afstand for de fleraarige Græssers Vedkommende og stærkere Gødskning.

Vi kan nu i det store og hele regne med et Gennemsnitsudbytte af Græsfrø af mindst 500 kg pr. ha, hvilket paa over 12 000 ha giver mindst 60 000 hkg, altsaa ca. 14 000 hkg mere, end vi benytter her i Landet. Det er dog, som bekendt, særlig Hundegræs, Eng-Svingel og Ital. Rajgræs, der dyrkes her, og navnlig af den første Art langt mere, end vi bruger, medens vi af en Række af de andre Arter, der benyttes i Græsmarken, stadig maa indføre Hovedparten af det Frø, vi har Brug for.

I August 1915 har Statistisk Departement atter udsendt en Oversigt over Benyttelsen af det dyrkede Landbrugsareal i Danmark. Herefter skulde der paa dette Tidspunkt til Græsfrø henligge 11 205 ha, altsaa noget mindre end i 1912. Imidlertid kan der paa denne Aarstid være opløjet en Del Græsfrøarealer, medens nye Arealer først udlægges det følgende Foraar, hvad der vistnok er Grunden til denne Nedgang, da jeg for min Part tvivler om, at Græsfrøarealet er gaaet ned, selv om jeg er klar over, at Arealerne ikke er væsentlig udvidede, navnlig siden Krigens Udbrud.

Da vi bruger mest Græsfrø, og Foredraget særlig skulde omhandle Handelen hermed, skal jeg først omtale dette. Denne Handel foregaar jo baade fra Avler til Frøhandler eller -Organisation og fra disse atter direkte eller gennem en gros og Detailhandlere til Landmændene.

Tiden tillader ikke, at jeg kommer ind paa Enkeltheder ved Frøavl; jeg vil derfor kun berøre de Spørgsmaal, der angaar Rentabiliteten, for at man deraf kan se, hvad Fordringer Frøavlerne maa stille med Hensyn til Prisen for det Frø, de avler. De forløbne Aar har vist, at vi her i Danmark gennemgaaende har usædvanlig gode Betingelser for Græsfrøavl, idet denne ikke er slaaet fejl noget af de sidste 10—12 Aar, men

i det hele er lige saa sikker som Kornavlen, med hvilken den i det hele maa sammenlignes baade med Hensyn til Arbejdsudgifterne og Ulejlighed og med Hensyn til, hvad den kræver og tager af Jorden. Græsserne er af den Grund gennemgaaende lige saa daarlige Forfrugter for Kornafgrøden som andre Kornarter. Græsfrøavl er langt lettere, billigere og sikrere end Rodfrugtfrøavl, men kan heller ikke give saa store Afgrøder, som der opnaas ved denne Avl i heldige Aar. Udgifterne ved Græsfrøavlen maa regnes at være — foruden Jordrenten, der nu vel omtrent maa sættes til ca. 100 Kr. pr. ha, antagelig ofte derover — ca. 150 Kr. pr. ha, noget mere — ca. 200 Kr. — for Sorter som Hundegræs, der skal have særlig rigelig Gødning.

Hvad Udbyttet af Frøavlen angaar, ligger det i Sagens Natur, at dette er meget varierende efter Jordens Beskaffenhed, Gødskningens Rigelighed m. m., men først og fremmest efter Avlerens Dygtighed. Tabel 1 angiver Tal for Gennemsnits-Udbytte og -Pris for de vigtigste her i Landet avlede Frøarter i de af Aarene 1907—13, for hvilke jeg har faaet Tal opgivne fra Danske Landboforeningers Frøforsyning, samt enkelte Tal fra to Grossistfirmaer. Disse Tal er offentliggjorte i før omtalte Beretning (Side 695), om Græs- og Kløverfrøavlen i Danmark 1907—13.

I denne findes der ogsaa en større Tabel (1, Side 694), i hvilken Gennemsnits- og Maksimums-Frøudbyttet for de samme af de nævnte Arter og af Eng-Rævehale og Alm. Rajgræs er anført, hvilke Tal er opgivne af danske Avlere for disse Aar, samt de Priser, de har faaet for Frø, der omtrent svarer til Dansk Frøkontrols Gennemsnitstal for Renhed, Spireevne m. v. i de tilsvarende Aar. De Tal, der er anførte i Tabel 1, 3. Rubrik, er Gennemsnit af de størst avlede Frømængder pr. ha for de omhandlede Aar, og de i 4. Rubrik anførte er igen de højeste Udbyttetotal, der er naaede i disse Aar. Det ses deraf, at de Avlere, der har faaet saa store Frøafgrøder, har haft et saa rentabelt Udbytte, at der endog har været Tale om, at dette for enkelte Aar har svaret til det benyttede Jordareals Værdi. I Almindelighed maa man regne med Gennemsnittet, og Tabellen viser da, at for Frøarter som Rundbælg og Timothe har det opnaaede Bruttoudbytte næppe kunnet dække de samlede Udgifter ved Frøavlen. Ligeledes har der heller ikke været meget at tjene ved Avl af Rajgræs, Draphavre og Ager-

Hejre. For Draphavres Vedkommende er Aarsagen hertil bl. a., at vort blæsende Klima ikke egner sig til Dyrkning af denne Frøart, og for Rundbælg synes vi heller ikke at have de rette Vilkaar, men hvad Timothe og Rajgræs angaar, da er det udelukkende de lave Priser, som disse Frøarter udbydes til fra Udlandet — henholdsvis fra Amerika og Irland — der bevirker det.

Tabel 1. Gennemsnits-Udbytte og -Pris for de vigtigste Frøarter 1907—1913.

Frøart	Avl i Antal Aar	Frøudbytte kg pr. ha			Avlerpris pr. kg	Bruttoværdi, Kr. pr. ha, ved Gennemsnitsudb.
		Gennemsnit	højeste Gennem- snit af Aarene	absolut højest		
Rødkløver (<i>Trifolium pratense</i>) Sildig ..	6	216	509	809	178	384
Alsikekløver (<i>Trifolium hybridum</i>)	2	257		697	142	365
Sneglebælg (<i>Medicago lupulina</i>)	3	745	1129	1421	76	566
Rundbælg (<i>Anthyllis vulneraria</i>)	2	184	321	448	120	221
Alm. Kællingetand (<i>Lotus corniculatus</i>) .	4	177	340	380	189	355
Hundegræs (<i>Dactylis glomerata</i>)	4	450	1267	1417	95	428
Alm. Rajgræs (<i>Lolium perenne</i>)	4	883	1505	1669	34	300
Ital. Rajgræs (<i>Lolium italicum</i>)	4	876	1811	1884	34	298
Eng-Svingel (<i>Festuca pratensis</i>)	4	449	1092	1208	114	512
Timothe (<i>Phleum pratense</i>)	2	492		688	50	446
Draphavre (<i>Avena elatior</i>)	4	329	751	881	99	326
Ager-Hejre (<i>Bromus arvensis</i>)	4	1044	1919	1971	32	334

De Priser, som Avlerne her har opnaaet fra Danske Landboforeningers Frøforsyning, er beregnede paa Grundlag af Indhold af rent spiredygtigt Frø af den leverede Vare, idet en Gennemsnitsprøve deraf undersøges ved Dansk Frøkontrol. For Rensning af Varen fradrages der en til Arbejdet derved svarende Betaling.

Denne Afregningsmaade, der maa siges at være den mest rationelle, begynder andre Forretninger nu ogsaa at benytte. Det almindelige er imidlertid, at Avlerne faar en vis Del — 75—85 pCt. — af en gros Prisen. Hertil er der i og for sig ikke noget af sige, hvis Grossisten, med hvem Kontrakten om Avlen er sluttet, og som er den, der bør have Indsigt med

Markedet og vide, hvad der med Fordel kan dyrkes, gav Avlerne en vis Minimumspris; denne kunde f. Eks. fastsættes saaledes, at Avleren med normal Afgrøde havde sine Udgifter ved Avlen dækkede, eventuelt plus en beskeden Fortjeneste. Men derom er der kun sjældent Tale i Kontrakterne; Risikoen ved Omsætningen af Frøet hviler derfor væsentlig paa Avlerne. I øvrigt er disse selv Skyld i dette Forhold, idet de jævnlig først, naar det er for sent, sætter sig ordentlig ind i den Kontrakt, de har skrevet under paa, og man kan ikke vel forlange af Grossisten, at han skal varetage Avlerens Interesse ved Kontraktens Affattelse.

Hvis Avlerne — om fornødent ved Sammenslutning — kunde faa gennemført en Fordring om en saadan Minimumspris, vilde det sikre dem mod at faa Tab af en ordentlig drevet Frøavl, og det vilde vistnok tillige være en heldig Regulator paa Avlen, idet Frøhandlerne da vilde være mere forsigtige med at være med til at skabe en Overproduktion, der kunde bringe Priserne ned under den fastsatte Minimumspris.

Som det ses af den Side 653 anførte Oversigt, er op imod Halvdelen af det Græsfrø, vi bruger, Rajgræs, og $\frac{2}{3}$ deraf er Alm. Rajgræs. Der bruges utvivlsomt ofte mere af denne Frøsort i Frøblandinger, end godt er for Græsmarksbælgplanternes Trivsel, et Spørgsmaal, jeg dog paa Grund af Tidens Knaphed ikke tør komme ind paa.

En af Grundene til det store Forbrug er sikkert, at det irske Rajgræs er saa billigt, 30—40 Øre pr. kg. De irske Landmænd avler ikke mere end ca. 700 kg pr. ha og faar ikke meget over 20 Øre pr. kg, saa det er ikke godt at vide, hvad de lever af — de maa i alle Tilfælde være meget nøjsommere end deres danske Kolleger. Her avles i Gennemsnit ca. 900 kg pr. ha, og de dygtige Avlere faar 1500—2000 kg pr. ha. Gennemsnitsprisen har, som det ses, været 34 Øre pr. kg; det giver altsaa kun ca. 300 Kr. Brutto pr. ha, hvad der ikke kan give nogen større Fortjeneste.

Imidlertid er der store Fordele for Forbrugerne ved at bruge danskavlet Rajgræs. Dette har i Reglen — som næsten alt dansk Græsfrø — en Spireevne af 96—98 pCt., d. v. s. 10—20 pCt. højere Spireevne end det irske Frø. Det danske Frø giver endvidere Planter, der i mindre Grad angribes af Rust end Planter efter irsk Rajgræsfrø, ligesom de danske Stammer giver ca.

20 hkg mere Hø pr. ha end det irske Frø. Det vil derfor være en god Forretning for Landmændene at give, om det saa skal være, flere Gange saa høj Pris for dansk Frø som for irsk.

Da jeg i 1905 havde skrevet en Række Artikler i »Vort Landbrug« om Avl af Græs- og Kløverfrø og bl. a. havde opfordret til Avl af Rajgræsfrø, skrev en af vore større Frøgrossister til mig og bebrejdede mig dette i stærke Udtryk, idet han hævdede, at det kun vilde medføre Tab for Avlerne, da Landmændene ikke var villige til at give blot $\frac{1}{2}$ Øre mere pr. Pd. for dansk Frø end for det irske. Jeg for min Part svarede tilbage, at jeg troede, det skulde lykkes at faa Landmændene til at give 10 Øre mere pr. Pd. for dansk Frø end for irsk, i hvilket Tilfælde det kunde blive en god Forretning for de forstaaende Frøavlere at drive denne Frøavl.

Vedkommende Frøhandler svarede ikke, men betragtede mig utvivlsomt paa dette Punkt som en uforbederlig Fantast.

Da jeg senere opfordrede Danske Landboforeningers Frøforsyning til ud fra det anførte Synspunkt særlig at tage Rajgræsfrøavl op, klagedes der atter over Vanskelighederne ved at faa en ordentlig Pris for det danske Rajgræsfrø. Jeg tilraadede at sætte en Pris, der var ca. 20 Øre højere pr. kg. for det danske Frø end for det irske og paa Prislisterne at anføre de foran nævnte gode Egenskaber ved det danske Frø. Da dette blev gjort, viste det sig, at Køberne absolut foretrak det danske Frø; dette blev udsolgt, før der var solgt ret meget af det irske, og det glæder mig i Aar at kunne anføre følgende Tal fra Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeningers Prisliste:

Alm. Rajgræs (irsk)	54 Øre pr. kg.
do. (dansk — Lundbæk St.) ..	80 — —
Ital. Rajgræs (irsk)	60 — —
do. (dansk — D. L. F. St.)	85 — —
do. (do. Tystofte 152)	100 — —

Detailpriserne for de danske Varer er saaledes for Tiden 33—46 pCt. højere end for Frø af irsk Afstamning.

F. D. B. meddeler, at Beholdningen af dansk Rajgræsfrø allerede for nogen Tid siden er udsolgt, og anfører, at paa det Tidspunkt var Forholdet mellem Salget af dansk og irsk Rajgræsfrø følgende:

Alm. Rajgræs	Ital. Rajgræs
dansk (udsolgt) ... 72 pCt.	dansk
irsk	irsk
28 —	86 pCt.
	14 —

Af Ital. Rajgræs dyrker vi vistnok allerede saa meget her i Landet, at vi har tilstrækkeligt til Dækning af Hovedparten af det aarlige Forbrug, medens vi af Alm. Rajgræs endnu maa dække det meste af vort Forbrug med irsk Frø. Det er nærmest en Tilfældighed, at vi dyrker mest Frø af Ital. Rajgræs.

En i kvantitativ Henseende lidet betydende, men i andre Henseender ikke uvæsentlig Brug af Alm. Rajgræs er til Plænegræs. Til dette Brug er irsk Rajgræs behæftet med to væsentlige Fejl, idet det for det første næsten altid indeholder smaa Mængder Frø af afskallet Fløjsgræs, hvad der ingen større Rolle spiller i Græsmarken; men Planterne af Fløjsgræs skæmmer en Græsplæne i høj Grad. For det andet angribes Planterne efter irsk Rajgræs, som alt sagt, stærkt af Rust, hvad der gør, at Græsplæner, besaaede med irsk Rajgræs, ofte er helt rustroede om Efteraaret. Dansk Rajgræs, der kan garanteres frit for Indhold af Fløjsgræs, har derfor særlig Værdi til Brug som Plænegræs.

Hundegræs er, som allerede nævnt, den Frøsort, der avles mest af her i Landet. Ifølge Statistisk Departements Meddelelser benyttedes i 1912 over Halvdelen — d. v. s. ca. 6800 ha — af Græsfrøarealet til Hundegræsfrøavl. Regner vi med et Gennemsnitsudbytte af ca. 350 kg pr. ha, giver dette en Avl af over 3 Millioner kg. Da vi her i Landet benytter ca. 0,8 Mill. kg aarlig, bliver der altsaa godt 2 Mill. kg tilbage til Eksport.

Statistisk Departement opgiver i 1913, at der ifølge Angivelser til Toldvæsenet udførtes 1720 000 kg Hundegræsfrø; der udførtes imidlertid samme Aar 410 000 kg Græsfrø uden nærmere Angivelse, og en væsentlig Del heraf er sikkert Hundegræsfrø, saa man regner næppe meget galt ved at angive, at vi i de senere Aar har udført ca. 2 Millioner kg aarlig.

Hundegræsfrøavl egner sig fremfor nogen anden Græsfrøavl til Stordrift; det kan give Frø flere Aar i Træk paa samme Areal; i Reglen opløjes dette dog efter 3. eller 4. Aars Høst. Det kræver megen Gødning for at give højeste Udbytte, men kan taale ogsaa større Mængder uden at gaa i Leje, særlig naar det er radsaaet paa stor Afstand, ca. 65 cm. Dygtige Avlere, der har god Jord, og som gøder tilstrækkeligt (foruden en Del Ajle, 600—800 kg Chilisalpeter, 200—300 kg 18 pCt. Superfosfat og

100 kg Kaligødning) regner nu med et Udbytte af op imod 1000 kg pr. ha i 2. og 3. Aar, noget mindre i 1. Aar.

Hundegræsfrø sælges i Reglen med en Renhed af ca. 90 pCt.; det ved Dansk Frøkontrol bestemte rene Frø har næsten altid en Spireevne af 96—98 pCt., saaledes at der, naar det gælder Frø af sidste Aars Avl, væsentlig handles paa Renheden.

Da Hundegræsfrøavlen i Aarene 1907—12 tog det stærke Opsving, var der mange med mig, der nærrede Ængstelse for en Overproduktion, der vilde medføre stærkt Prisfald, idet der fra Amerika, men navnlig fra New-Zealand, i de tidligere Aar var kommet store Mængder af Hundegræsfrø her til Europa og ikke mindst til Danmark, saaledes som beskrevet i forannævnte Foredrag af Direktør *Hage*, der ogsaa raadede til Forsigtighed.

Det viser sig imidlertid, at der hidtil ikke har været nogen særlig Grund til denne Ængstelse; der synes virkelig at være noget om, at Hundegræsfrø er en Verdensartikel; i alle Tilfælde svinger Priserne ikke nær saa meget for denne Frøsort som for flere andre, f. Eks. Eng-Svingel og Timothe.

Skønt vi nu i Danmark producerer væsentlig mere, end Hr. *Hage* i 1912 anslog New-Zealands-Produktionen til, nemlig $2\frac{1}{4}$ Mill. kg, er Prisen ikke bleven lavere end dengang, da Hovedparten af Frøet kom derfra. New-Zealand har imidlertid i de senere Aar kun leveret meget lidt Frø til Europa, ja, i 1914 og 1915 er der endog blevet sendt ikke ubetydelige Poster Hundegræsfrø derover herfra. Det maa selvfølgelig siges at være et stort Held for den danske Frøavl, at Forholdene saa at sige er blevet vendt om. I de første Aar nærrede imidlertid mange med mig Ængstelse for, at dette kun var midlertidigt, og nogen Sikkerhed for, at Hundegræsfrøavlen ikke atter kommer i Gang derovre, naar de faar lært at drive Frøavlen paa rationel Maade, maaske paa Grundlag af Udsæd af dansk Frø, har vi ingenlunde; men da det nu er 8—9 Aar siden, der er kommet noget videre Frø hertil fra Australien, begynder man at blive roligere. Antagelig benyttes der ogsaa i selve Australien mere Frø nu end tidligere, og det er da rimeligt, at new-zealandsk Frø først og fremmest benyttes til Dækning af dette Forbrug.

Man kan ikke lade være at stille sig selv det Spørgsmaal, hvorledes det vilde være gaaet med Hundegræs-Frøpriserne, hvis

ikke Hundegræsfrøavlens var bleven taget op her i Landet; nu har de holdt sig forholdsvis uforandret omkring 90—100 Øre pr. kg og har givet de Avlere, der høster ca. 500 kg pr. ha, et jævnt godt og sikkert Udbytte, og de, der har avlet mere, en særdeles god Fortjeneste.

At den store Omvæltning i Hundegræs-Frøhandelen og Ængstelsen for Overproduktion i de første Aar forvoldte Frøhandlerne meget Besvær og mange Vanskeligheder samt medførte en Del Misgreb, vil fremgaa af det derom anførte i den af Grosserer-Societetet udgivne Handelsberetning for 1912, hvor der paa Side 94—95 læses følgende:

Hundegræs. Høsten har overalt, undtagen paa New Zealand, givet gode Resultater, og navnlig Tyskland og Danmark (se under dansk Frø) har haft stor Høst.

Danmark tog allerede i Juni, længe forinden Høsten kunde øverses, Førerskabet og gik frem i Markedet med Priser omkring 60 Rmk. pr. Centner for Kvaliteten 90/90. Konkurrencen mellem de relativt faa Eksportører blev imidlertid, eftersom Sommeren skred, haardere og haardere og førtes til Slut ud i den rene Karrikatur, saaledes at Prisen under Udlandets Moro, men desværre til Skade for vore hjemlige Avlere, kom ned til, ja endog under 39 Rmk.

Men den Slags Købmandsskab bærer, hvor man, som vi, staar over for et vaagent Landbrug, sikkert Straffen i sig selv.

Der trængte uægtelig i dette som i flere andre Forhold til Justits inden for den danske Frøhandel.

Tyskland holdt sig afventende, medens vore hjemlige Storkøbmænd sendte milde Gaver ud i Verden, og først da man herhjemme kom i Tanker om nærmere at efterse Høsten, og denne viste sig ikke at være i Besiddelse af saa herlige Egenskaber, som man havde tænkt sig (dette har nu gentaget sig 3 Aar i Træk), kom de i mange Henseender fortrinlige tyske Varer i Markedet til en Pris af omkring 50 Rmk. Prisen er senere gaaet 3—4 Rmk. tilbage.

Efter Forlydende skal der som sædvanlig være reguleret ret betydelige Partier af dansk Frø tilbage til høje Priser.

I 1911 var det, saa vidt jeg ved, navnlig et Par af de større Frøgrossister, i 1912 synes det efter det anførte for en Del at have været Landbrugets egne Organisationer, der har været for hidsige til at sælge.

Imidlertid er man vistnok, belært af Erfaringerne i disse Aar, blevet mere tilbageholdende, idet danske Frøeksportører synes at have lært, at den danske Produktion af Hundegræs nu er saa stor, at de meget vel kan være med at bestemme Priserne paa Verdensmarkedet.

Vor Overproduktion er afsat til Tyskland, vistnok ogsaa til Østrig, samt til Storbritannien og derfra vistnok for en Del til Amerika, endvidere navnlig i den første Del af det omhandlede Tiaar ogsaa til Sverige, hvor der imidlertid nu særlig i Skaane dyrkes en hel Del Frø; i den sidste Del af Tiaaret er der tillige udført en Del Frø til Rusland.

Efter i 1914 at have berejst sidstnævnte Land og besøgt flere af de Mænd, der leder det kolossale Moseopdyrkningsarbejde, som er planlagt og paabegyndt i Mellem- og Nord-Rusland, har jeg af deres Udtalelser faaet det Indtryk, at, hvis disse Opdyrkningsplaner gennemføres, vil der i Rusland blive Brug for betydelige Mængder af Hundegræs-, Eng-Svingel- og Eng-Rapgræsfrø; navnlig af Hundegræs vil vi forhaabentlig kunne komme til at levere en hel Del, hvis der gøres et energisk Arbejde for at indarbejde det.

Som bekendt taaler Hundegræs til Frøavl nemlig ikke Frost om Foraaret (paa flere Mosearealer her i Landet kan Hundegræsfrøavl som Følge deraf ikke finde Sted); af den Grund er det vistnok meget tvivlsomt, om denne Frøavl med Fordel vil kunne drives ret mange Steder i Rusland.

Efter de nævnte Konsulenters Angivelse vil Hovedparten af det Frø, der skal benyttes, blive opkøbt gennem Semstvoerne i de forskellige Gouvernementer. Man maa haabe, at de danske Frøhandlere, der driver Eksport, vil formaa i Tide at faa de rette Forbindelser i det store Rige, saaledes at vi stadig maa kunne afsætte stigende Mængder Hundegræsfrø dertil.

Frøavl af Eng-Svingel er i de omhandlede Aar ogsaa blevet udvidet, men langt fra i den Grad som af Hundegræs. Vi benytter her i Landet omtrent $\frac{1}{4}$ Mill. kg aarlig, og ifølge Statistisk Departements Angivelser i 1913 har vi udført omtrent $\frac{1}{2}$ Mill. kg; vor Avl af Eng-Svingel synes derefter at være omtrent 3 Gange saa stor som vort Forbrug.

Udførselen har fundet Sted til omtrent de samme Lande som anført for Hundegræs. Med Hensyn til Prisen for Eng-Svingel er Amerika stadig førende; de Aar — 1908—1911 — da navnlig Foraarstørken i Kansas og omliggende Stater, hvor dette Frø væsentlig dyrkes, i høj Grad nedsatte Udbyttet, var Priserne meget højt oppe, idet de i enkelte Tilfælde naaede 250 Øre og derover pr. kg, medens Priserne i de Aar — 1912—15 — da Avlen var rigelig, gik helt ned mod 40 Øre pr. kg.

Medens Avlen med de høje Priser er saa rentabel, at Avlerne omtrent har kunnet tjene Værdien af deres Jord paa et Aar, kan Avlen med en Pris som i de senere Aar, af 60–70 Øre pr. kg, daarlig betale sig selv for de dygtige Avlere.

Der ses derfor at være større Risiko ved denne Frøavl end ved Hundegræsfrøavl, men i de gode Aar ogsaa væsentlig mere at tjene. Det synes her at være som med Osteproduktionen og Griseavlen, at man skal udvide Produktionen og Avlen, naar Priserne er lavest, for at man kan have sine Varer parate, naar Priserne atter stiger.

Til det anførte kommer, at det er ulige vanskeligere at avle rent Frø af Eng-Svingel end af Hundegræs, da Eng-Svingel i langt højere Grad lader sig trykke, navnlig af Rajgræs, Blød Hejre o. l., end Hundegræs. Det forvolder, at en Udsæd af Eng-Svingel, der f. Eks. indeholder 1 pCt. Rajgræs, mindst giver 10 pCt. i det avlede. Som Eksempel paa, hvad det kan medføre ikke at sikre sig, at det Frø, man benytter til Udsæd af Eng-Svingel, er absolut rent, samt paa, hvad man kan risikere ved at skrive under paa en Kontrakt, som man ikke har sat sig nøje ind i i Forvejen, skal følgende Eksempel anføres:

En Dag i September Maaned 1915 kom en Opkøber fra et herværende større Frøfirma til en større Landmand, der i flere Aar har været Frøavler, bl. a. af Eng-Svingel, og vedkommende Landmand sælger sin Avl til Opkøberen paa følgende Betingelser:

Købt af N. N.

Solgt til X. X.

c. 17 000 Pd. Engsvingel à 0/41

paa Basis af 95 % Renhed.

For fremmed Kulturfrø udover 3 % fradrages 1 Øre pr. Procent.

Levering 1. Oktbr. 1915 paa Y. Y. Station.

Vejning og Prøveudtagning ved Kgl. Vejer og Maaler i Y. Y.

Betaling Netto Contant, saasnart Analyse foreligger.

For Køber

Sælger

N. N.

X. X.

Renhedsbestemmelsen af det leverede Frø gav følgende Resultat:

Eng-Svingel	75.6 pCt.
Alm. Rajgræs	18.4 —
Affald	0.58 —
Fremmed Kulturfrø (Bl. & M. Hejre, It. Rajgræs, Hundegræs) ...	5.42 —
Ukrud (Dværgbunke)	0.02 —
	<hr/>
	100 pCt.

Nu skulde man tro, at Avleren paa det Tidspunkt, da han solgte Frøet (Septbr.), og hvor han forlængst har høstet sin Avl af Eng-Svingel, ved en nøjere Besigtelse af Afrøden i Marken havde sikret sig, at denne ikke indeholdt fremmed Frø af nogen Betydning, eller at han i det mindste ved en Analyse havde sikret sig i saa Henseende. Dette maa imidlertid ikke have været Tilfældet, for i Slutningen af Oktober Maaned faar Frøkontrollen Brev fra vedkommende Avler, der beklager sig over, at Frøhandleren ifølge Kontraktens Ordlyd kun vil give ham en meget ringe Pris for Frøet, og spørger os i den Anledning til Raads. Vi maa imidlertid svare Manden, som følger:

Hr. N. N.

2. November 1915.

I Anledning af Deres ærede Brev af 31. f. M. skal jeg meddele, at efter den hermed tilbagefølgende Slutseddel, og forsaavidt der er handlet paa Grundlag af Dansk Frøkontrols Erstatningsregler, vil der i Henhold til disse være at yde Erstatning for 19.4 pCt. for lav Renhed — Kr. 8.³⁷ pr. 100 Pd. leveret Frø for et Parti Eng-Svingel, svarende til vor Analyse Nr. . . .

Da der i Slutsedlen er tilføjet: »For fremmed Kulturfrø udover 3 pCt. fradrages 1 Øre pr. Procent«, maa der udover det anførte Erstatningsbeløb efter Dansk Frøkontrols Regler yderligere blive at yde Erstatning for 23.⁸² pCt. ÷ 3.00 pCt. Fremmed Kulturfrø, hvilket med 1 Øre pr. Procent altsaa giver en Erstatning af Kr. 20.⁸² pr. 100 Pd. leveret Frø. I alt skulde der saaledes ydes i Erstatning Kr. 29.¹⁰ pr. 100 Pd. leveret Frø, saaledes at De herefter skulde have 41.⁰⁰ Kr. ÷ Kr. 29.¹⁰ = Kr. 11.⁸¹ pr. 100 Pd. leveret Frø.

Man kan jo nok sige, at vedkommende Opkøber har været lovlig snedig, men naar man ved, at det er en mangeaarig Frøavler, maa man for det første undre sig over, at han avler en saa slet Frøvare, og for det andet over, at han skriver under paa en saadan Kontrakt uden at kende Beskaffenheden af den Vare, han sælger.

I og for sig er der nemlig ikke noget at sige til Kontraktens Ordlyd, da der af de forannævnte Grunde er god Mening i at sikre sig mod for stort Indhold af fremmed Frø i det Eng-Svingelfrø, man køber, da Værdien med normale Priser paa Eng-Svingel og Rajgræs nedsættes stærkt herved. Noget andet er, at Eng-Svingel- og Rajgræspriserne i Aar nærmer sig stærkt hinanden, og da Efterspørgselen i Tyskland har været saa stor, og Priserne stadig er stigende, er der Grund til at tro, at Firmaet har kunnet tage sig en ordentlig Fortjeneste paa den Forretning. Firmaet hævdede imidlertid, at nævnte Handel sna-

rest havde paaført dem Tab, da Avlen efter Tærskningen viste sig ikke at være halvt saa stor som forventet. Landmanden har altsaa faaet Halvdelen af Avlen og kun $\frac{1}{4}$ af Prisen; man kan forstaa, at hans Humør efter dette ikke har været særlig højt.

Ogsaa for Timothes Vedkommende har Priserne af lignende Grund som for Eng-Svingel været stærkt varierende i de nævnte Aar, idet de har svinget fra 35 til 150 Øre pr. kg. Da vi ikke har nogen dansk Stamme af Timothe, der er væsentlig bedre end amerikansk, kan Avlen af denne Frøsort med det Gennemsnitsudbytte, der kan opnaas her i Landet, ikke betale sig med lavere Pris til Avlerne end ca. 90—100 Øre pr. kg, og da Priserne i de senere Aar har været væsentlig lavere, har Avlen været aftagende.

Som foran nævnt, er Draphavre-Avlen ogsaa snarest aftagende; men Grunden er her ikke saa meget Prisen, der er ret fast (lavest og højest: 75 Øre og 145 Øre pr. kg), som det lave Gennemsnitsudbytte, der, navnlig paa Grund af vort blæsende og forholdsvis kølige Klima, faas her i Landet.

Af Ager-Hejre er Verdensforbruget kun ringe, idet denne Frøsort foruden i Danmark kun bruges i de nærmest tilgrænsende Landsdele, Nord-Tyskland, Syd-Sverige og Østersøprovinserne.

Som Følge af det ringe Forbrug har Priserne været meget svingende: fra 15—20 Øre pr. kg i de Aar, da Produktionen har været størst, til over 100 Øre pr. kg i de Aar, da Forraadet som i Aar har været meget knapt. Nu vil antagelig en hel Del Avlere lægge ud i Aar, og vi vil derfor muligvis i 1917—18 faa Overproduktion og atter lave Priser. De Avlere, der imidlertid for et Par Aar siden har lagt ud til Frøavl af Ager-Hejre, spinder Silke ved Salg i indeværende Aar. De, der i 1915 har avlet 1500—2000 kg pr. ha, har saaledes haft et lignende Udbytte i Kroner.

Af Græsserne skal jeg til Slut kun omtale Alm. Rapgræs og Eng-Rævehale. For førstnævntes Vedkommende leverer vi af en Avl paa knap 200 ha Frø til Dækning af Verdensforbruget; Prisen er for Tiden ca. 2 Kr. pr. kg, og Avlen betaler sig da godt; men udvides Arealet videre, falder Prisen straks.

Hvad Eng-Rævehale angaar, da er Avlen heraf desværre endnu ikke blevet til noget her i Landet, hvad der er beklag-

geligt, dels fordi den finske Rævehale gennemgaaende er af daarlig Beskaffenhed, (50—60 pCt. rent spiret Frø, med ofte op imod 100 000 Korn pr. kg, angrebne af Rævehalemuggens Larve), dels fordi det under Krigen har vist sig saa vanskeligt at faa denne Frøsort, hvorfor Prisen i Aar er omkring 2.⁵⁰ Kr. pr. kg.

Hvad Græsmarksbælgplanterne angaar, da avler vi, som alt nævnt, kun en meget ringe Del — ca. $\frac{1}{50}$ — af vort Forbrug. Kun af Humle-Sneglebælg betyder vor Avl noget for vort hjemlige Marked. Avlen har, som det ses af Tabel 1, betalt sig ret godt, og den vil forhaabentlig i de kommende Aar blive udvidet, saa vort Forbrug kan dækkes.

Af Tidlig Rødkløver faar vi Hovedparten af Frøet fra det sydvestlige Rusland (Kiew-Eggen) og for en Del fra Böhmen og tilgrænsende Lande. Dette Frø egner sig ret godt til vort Brug, og vor Avl af Tidlig Rødkløverfrø vil i alle Tilfælde næppe foreløbig komme til at spille nogen Rolle. Under Krigen har der været store Vanskeligheder med at faa det Frø, vi skal bruge; vor Landbrugskonsulent i Rusland, Hr. *N. Otto Nielsen*, har i saa Henseende gjort god Gavn. I 1915 kom en stor Del af det købte Kløverfrø for sent hertil, men blev i sidste Øjeblik erstattet dels af en Del böhmisk Frø, men desværre vistnok ogsaa af en hel Del engelsk Frø, der, som bekendt, kun daarlig egner sig til Brug her i Landet, da det giver Planter, der ikke er vinterfaste her.

I Aar er der atter store Vanskeligheder ved at faa det i Rusland købte Frø; vi nyder imidlertid godt af det Frø, der kom for sent i Fjor; men vi maa haabe, at det nødvendige Frø til fuld Dækning af vort Forbrug i 1916, trods alle Gennemførsels- og Transportvanskeligheder, maa kunne naa frem i Tide før Foraarssaaning, og at Resten saa kan naa frem, saa vi dog har Sikkerhed for at have noget Frø til 1917. Usikkerheden stiger nemlig for hvert Aar, Krigen varer, dels produceres der mindre Frø i Rusland, dels bliver Vanskelighederne ved at faa Eksporttilladelse i Rusland og Transittilladelse i Finland og Sverige større og større.

Sildig Rødkløverfrø kan kun skaffes i meget ringe Mængde fra Udlandet i Aar. Desværre har vi kun avlet lidt herhjemme; de faa, der har prøvet, har gennemgaaende haft godt Udbytte og Fortjeneste, som Tabel 2 viser. Danske Landboforeningers Frøforsyning sikrer nu sine Avlere en Minimums-

pris af 2.²⁰ Kr. pr. kg og har derved i høj Grad fremmet Muligheden for at faa en virkelig betydende Frøavl i Gang. Vel er Frøudbyttet noget varierende, som Tabellen viser; men man faar et godt Udbytte af næringsrigt, om end noget groft Hø, hvis Frøsætningen ikke er god nok. Jeg kan derfor ikke forstaa, at Risikoen er saa stor ved denne Avl, og som Tabellen viser, er der Chance for en meget stor Fortjeneste; dertil kommer, at Kløver i Modsætning til Græsserne er en glimrende Forfrugt for Sæd, Rodfrugter o. s. v.

Tabel 2. Frøudbytte af Sildig Rødkløver, kg pr. ha.

Aar	Nielsen, Nørreby	Olsen, Kildevældgd.	Nielsen, Karlishøj,
1906	—	769	—
1907	—	—	—
1908	555	294	249
1909	134	407	—
1910	266	475	235
1911	781	453	453
1912	—	475	296
1913	611	385	634
1914	634	475	430
1915	424	520	525
Gennemsnit (de Aar, der er høstet)	486	472	403

Som det vil fremgaa af min Diskussion i »Ugeskrift for Landmænd« med D. L. F.s ny Direktør, Hr. *Sørensen*, ser denne desværre noget skeptisk paa denne Frøavl, som jeg til lægger saa stor Betydning, da vi ikke kan faa sikker Sildig Rødkløver, egnet til vort Brug, fra Rusland og Böhmen; Norge og Sverige, hvor Hovedparten af Landenes Behov er hjemmeavlet Frø, har endnu intet tilovers til os og har ogsaa højere Priser, 3—3.⁵⁰ Kr. pr. kg — paa Grund af de store Vanskeligheder ved Avlen.

For Udbyttet af 2. Aars Græsmarken er det af stor Vigtighed, at benytte Sildig Rødkløver i Frøblanding, hvor Kløver trives; Statskonsulent *Fr. Hansen* anbefaler til 2- og 3-aarige Græsmarker at bruge lige store Mængder af Tidlig og Sildig Rødkløver, hvad der efter min Mening vilde være en meget heldig Ændring af den almindelige Frøblanding.

Desværre tillader Tiden mig ikke at komme nærmere ind paa Frøavlens og Fremskaffelsen af de øvrige Græsmarksbælgplanter. Det var blot ønskeligt, at det vilde være muligt at faa Avlen af en saa vigtig og, hvor der er Kløveraal, saa uundværlig Frøsort som Alm. Kællingetand udvidet, saa at vi — ikke mindst under de nuværende Forhold — dog kunde sikre os at have noget af denne Frøsort her i Landet.

Det er hidtil lykkedes vore energiske Frøimportører trods Krigen at skaffe Frø af de øvrige Græsmarksbælgplanter til Veje, om end for nogle Sorters Vedkommende med store Vanskeligheder og til væsentlig højere Priser end tidligere.

Af Lucerne har det imidlertid i Aar vist sig umuligt at fremskaffe Frø fra Ungarn, saaledes at Forbruget væsentlig dækkedes af italiensk og fransk Frø, der dog ifølge Forsøgene giver omtrent lige saa stort Udbytte som ungarsk Lucerne.

Til Slut skal jeg blot med et Par Ord omtale Handelen med Græsmarksfrø til Landmænd til Udsæd. Denne er blevet stærkt debatteret paa Planteavlsmøderne i Vinter — sidst paa de proviensielle Planteavlsudvalgs Møde i Fredags (⁴/₃) — og flere af de tilstedeværende har overværet disse Forhandlinger, saa jeg skal ikke trætte med meget derom.

Paa d'Herrers Pladser findes en Del Eksemplarer af Beretning fra Dansk Frøkontrol for 1914—15, hvor der i Afsnit III, Side 810—822, findes Meddelelse om Udfaldet af de 1940 Efterundersøgelser af Prøver af Frøleveringer, væsentlig til Landmænd, i Foraaret 1915. De 1314 af disse Prøver stammer fra 13 Forretninger, der selv har foranlediget deres Salg af garanterede Frøvarer kontrolleret. Dette Salg, der omfatter op imod ²/₃ af det Græs- og Kløverfrø, der er solgt i nævnte Aar, viser sig at have svaret saaledes til Garantien, at det — som det fremgaar af Tabellen, Side 812 — er ca. 5 pCt. af Prøverne, der har medført Erstatningspligt for Sælgeren — gennemgaaende for mindre Mangler. Selv om der vel er en Del at søge fremmet for at gøre den saakaldte »selvirkende« Kontrol mere effektiv — navnlig i Retning af at faa Landmændene til at indsende de Prøver, der indkaldes fra dem, saaledes at alle de solgte Partier kontrolleres, og ved at faa Forretningerne til at garantere Spireevne for alt det Frø, de leverer til Landmænd, ogsaa Rodfrugtfø — saa maa den nævnte Kontrol, nu, da alle de 13 Forretninger giver Erklæring om, at de udbeta-

ler Erstatning til alle Købere, der i Henhold til de udførte Analyser, tilkommer saadan — altsaa til alle dem, der har købt af de Partier, for hvilke der er Erstatningspligt, dog siges at være særdeles virksom, og en Kontrol, der ikke findes Mage til i andre Lande.

Navnene paa de Forretninger, der er under Kontrol i 1915—16, fremgaar af det i Aarsberetningen Side 822 anførte.

Resultaterne af Undersøgelserne af Prøver af ukontrolleret Frø, Side 823—26, viser bedst, hvor vigtig og virksom den selv-virkende Kontrol er, idet 48 pCt. af Prøverne af det ukontrollerede Frø har været saa daarlige, at det vilde medføre Erstatningspligt, hvis det var solgt paa Grundlag af Dansk Frøkontrols Erstatningsregler og af Gennemsnitstallene, hvor Garantital ikke har været gennemførte. Der er her i mange Tilfælde Tale om meget store Mangler, ja, saa store, at der var Frøvarer, der slet ikke spirede. Hvorfor Landmændene køber saadanne Varer, naar de har saa let Adgang til af faa kontrolleret Frø, er vanskeligt at forstaa.

Foruden de 1940 Efteranalyser er der i 1914—15 udført 12 668 Analyser af Prøver, indsendte af Frøhandlere og Frøavlere til Undersøgelse ved Dansk Frøkontrol. Antallet af undersøgte Prøver har i de sidste 13 Aar været stadig stigende, med en lille Tilbagegang i 1914—15 i de første Krigsmaaneder.

I indeværende Arbejdsaar synes Antallet af Prøver imidlertid at skulle blive større end nogen Sinde, saaledes at Frøkontrollen antagelig, naar det den 1. Juli er 25 Aar siden, Staten overtog dens Drift, kan notere, at der i dets 25. Arbejdsaar undersøgte flere Prøver end i noget tidligere Aar og over 10 Gange saa mange som for 13 Aar siden.

Ved Siden af de nævnte Analyser udføres der et stedse stigende Antal Analyser hos de større Forretninger, der alle har egen Frøkontrol. Jeg synes, at det anførte begrundet mine Udtalelser om, at Handelen med Græsmarksfrø i stigende Grad grundes paa Garanti og Kontrol. Mere og mere lægges Analyserne til Grund ved Frøhandelen, enten det er fra Avler til Frøhandler eller Organisation, indbyrdes mellem en gros Handlerne eller fra Købmænd til Landmænd. Jeg for min Part kan kun glæde mig over denne Udvikling og haaber, at den stedse maa fortsættes til Gavn for dansk Frøhandel saavel indenlands

som ved den stigende Eksport. Det vil styrke Tilliden til vort Frø saavel i Indland som i Udland, en Tillid, som er nødvendig og som maa være grundfæstet.

Den danske Frøhandlerstand har i det hele vist sig sin Opgave voksen, jeg tror, jeg kan sige, fremfor Frøhandlerne i noget andet Land; den har været vaagen og lydhør for Landbrugets Fordringer baade med Hensyn til Frøvarernes Beskaffenhed, hvad Renhed, Spireevne m. m. angaar, saavel som med Hensyn til de Stammer, der viser sig som de bedste. Det har været mig en Glæde i saa Henseende at være et Bindeled mellem Frøhandlerne og Landmændene og disses Repræsentanter overalt, hvor jeg har faaet Lejlighed dertil, ved at indhente og give Raad.

Det kan blive af stor Betydning for den rationelle Frøhandels Udvikling, at Frøhandlerne her i Landet endelig har organiseret sig i *Dansk Frøhandlerforening*, hvis Formand og en Del af Bestyrelsen er til Stede her i Aften. Eet Møde har alt i Vinterens Løb været afholdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab mellem de nævnte Herrer og Repræsentanter for Landbrugsorganisationerne. Jeg haaber, det skal blive Indledningen til jævnlige Forhandlinger om Frøspørgsmaal af lige Interesse for de to Erhverv, og at det skal virke til indbyrdes Forstaaelse af, hvad der bør gøres for at fremskaffe det for Landbruget bedst mulige Frø.

En Foranstaltning, der i saa Henseende bør iværksættes, er en Kontrol af Græsmarksfrøet, lignende den, Hr. *Helweg* har iværksat for Roefrøets Vedkommende. Dette er nødvendigt nu, da der, som foran omtalt, ogsaa findes særlig yderige Stammer af forskellige Kløver- og Græsarter.

Ligesom for Roefrøet er det nemlig umuligt ved en Undersøgelse i Frøkontrollen af det leverede Frø at bestemme, om dette er stammeægte; dette kan for en Del ske ved Kontrol dyrkning i Marken. De Frøhandlere, der fremskaffer og sælger ægte Frø af de under Afsnit B. omtalte Stammer af de forskellige Frøarter, og de Forbrugere, der køber dette Stamfrø, maa være lige interesserede i, at en saadan Kontrol iværksættes, til Modvægt over for dem, der maatte fristes til at sælge Frø af ukendt Afstamning under de omtalte Stammenavne; saalænge en saadan Kontrol ikke er iværksat, er der nemlig ikke saa stor Risiko derved, som der vilde være, naar Køberne kan faa

Prøver af det leverede Frø udsaaede i Kontrolmarker sammen med ægte Frø af de opgivne Stammer.

Naar en saadan Foranstaltning kommer i Gang, vil Omsetningen af de gode Stammer af Græs- og Kløverfrø derfor kunne foregaa under mere betryggende Former.

Ligeledes maa man ind paa gennem Dyrkning i en saadan Kontrolmark — ved Samarbejde med Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme — at kontrollere, at de Frø- og Kornvarer, der sælges som »afsvampet«, ogsaa er fri for de Sygdomme, som kan fjernes ved saadan Afsvampning. Naar dette er sket, vil man m. H. t. Ægtheden kunne opnaa ganske den samme Sikkerhed ved Køb af Græs- og Kløverfrø samt Sædekorn, som man nu — takket være den af Hr. *Helweg* skildrede Kontrolvirksomhed — kan faa det for Roefrøets Vedkommende. Som foran nævnt, er Kontrollen med Hensyn til Frøvarernes Renhed og Spireevne for Tiden endnu mere effektiv for Græs- og Kløverfrøets Vedkommende end for Roefrøets.

Til Slut vil jeg takke Det kgl. danske Landhusholdningsselskab for ogsaa at have bragt dette Spørgsmaal paa Bane. Saa vist som det gamle Ord: »Som man saar, saa høster mæn«, staar til troende, er det en Sag af største Vigtighed for vort Landbrugs Trivsel; ikke mindst nu, da Jord- og Arbejdspriserne og alle andre Udgifter stiger i den Grad, som Tilfældet er, kan man ikke gøre nok for, at det Frø, der saas i den danske Jord, er bedst muligt.

Foredragene ledsagedes af følgende

Diskussion.

Grosserer *Stalknecht* ønskede som Formand for Frøhandlerforeningen at bringe Professor *Westermann* en Tak, fordi man atter fra Landhusholdningsselskabets Side havde fundet Anledning til at invitere Frøhandlerne til Møde her i Aften. Dernæst ønskede Taleren at bringe Forsøgsleder *Helweg* en Tak for det instruktive Foredrag og for det intime Samarbejde, som altid finder Sted med Hr. *Helweg*. I øvrigt vilde han kun fremsætte ganske korte Bemærkninger, da Tiden var fremskreden. Til Hr. *Helweg* vilde han bemærke, at man vist ikke maatte overvurdere vort Rodfrugtfrø for stærkt, naar det gjaldt Udlandet. Man ser ofte, at Forskellen i Klima og Jordbundsforhold gør

sig stærkt gældende; man havde bl. a. et Bevis herfor ved Dyrkning af Eckendorfer i Rusland, hvor de tyske Stammer efter Beretning fra et russisk Firma havde vist sig de danske Stammer overlegne.

Overfor Hr. *Dorph-Petersen* vilde Taleren i Anledning af dennes Protest mod Hr. *Gustav Hages* Udtalelse i Foredraget i Landhusholdningsselskabet den 6. Marts 1913, at Frøhandelen var en Tillidssag, udtale, at han absolut maatte give Hr. *Hage* Ret og maatte protestere mod Hr. *Dorph-Petersens* Udtalelse. Efter Talerens Mening blev Frøhandelen mere og mere en Tillidssag, og det, at man lader sine Leveringer undersøge, er ikke et Udslag af Mistillid, men kun en Følge af Forretningens Natur. Praksis har ogsaa vist, at de daarlige Frøhandlere gaar ud, og at kun de gode, hæderlige Firmaer vedbliver at leve. Med Hensyn til den selvvirkende Kontrol burde, efter Talerens Mening, de Firmaer, som var stillede under denne, alle være inden for samme Ramme.

Direktør *Dæhnfeldt*, Odense, ønskede gerne at understrege Grosserer *Stallknechts* Udtalelser angaaende Forsøgsleder *Helweg*. Denne begyndte netop sit Arbejde med Rodfrugstammer paa samme Tid, som Taleren begyndte at forcere Frøavl, og Taleren havde derigennem haft Lejlighed til at bedømme de Værdier, der blev vundne for det danske Landbrug, og den Spore, Hr. *Helwegs* ideelle Krav havde været for Frøhandelen. Vi var jo ikke alle lige glade ved Hr. *Helweg* i Begyndelsen, men han var ufortrøden, og da Resultatet af hans Arbejde begyndte at vise sig, blev han en Faktor, som enhver af de Frøhandlere, som drev Frøhandel, maatte tage med paa Raad. Hver eneste af d'Hrr., som nu giver sig af med Dyrkning af Roefrø, ser med Glæde og Taknemmelighed paa det Arbejde, Hr. *Helweg* har udrettet; det vilde sikkert se ganske anderledes ud, hvis han ikke var gaaet i Spidsen.

Hr. *Dorph-Petersens* Udtalelse om, at det, naar man tog Hensyn til Gennemsnitsavlen, ikke kunde betale sig for Landbruget at dyrke Frø i Kontrakt, naar der ikke sikredes en Minimumspris, kunde Taleren ikke anerkende. At regne med Gennemsnitsavlen var misvisende, med mindre man tog den sidste Fjerdedel bort; man vidste allerede nu, at Frøavl kun vilde kunne blive af Betydning for de dygtige Landmænd, som vilde lægge et virkelig intensivt Arbejde deri; men blev dette gjort, var Frøavl rentabel ogsaa med lave Priser efter de nuværende Kontrakter uden Minimumspris. Taleren havde selv ført nøjagtig Statistik, lige fra han begyndte at drive Frøavl, og denne beviste dette Udsagn, hvad der ogsaa bevistes ved, at Taleren havde Avlere, der i 25 Aar havde dyrket den samme Sort med tilfredsstillende Udbytte. Naar Frøavlerens Pris rettede sig efter Aarets en gros Pris, og han altsaa fik Del i de opadgaaende Konjunkturer, maatte han ogsaa tage Del i de nedadgaaende, ellers blev Risikoen for uforholdsmæssig for Frøhandleren. Roefrøgrossistforeningen har en Del Aar haft en fast Minimumspris, men denne blev ophævet, fordi det viste sig, at der indtraf

Aar, hvor Frøhandlerne maatte sælge Størstedelen af deres Eksport billigere end Avlerprisen.

Direktør *S. Sørensen*, Roskilde, udtalte, at det af Hr. *Helweg* var nævnt, at vi havde ideelle Tilstande paa Roefrøhandelens Omraade, og saavidt Taleren havde forstaaet Hr. *Dorph-Petersens* Udtalelser, var Græsfrøhandelen ogsaa meget betryggende. Som den, der en Tid har været med til at udføre en Del af Kontrollen, troede Taleren dog ikke, at det var heldigt, at det i denne Kreds blev fastslaaet, at vi var naaet til ideelle Tilstande.

Ved det provinsielle Planteavlsmøde forleden var Landbrugets Repræsentanter da heller ikke helt villige til at indrømme dette. Vi maa sikkert gøre Kontrollen langt mere effektiv, hvis den skal blive tilfredsstillende. Direktør *Dorph-Petersen* havde rettet en Anke mod Landmændene, fordi de ikke indsendte Prøver; men Forhandlerne kan støtte Kontrollen meget ved at holde den à jour med, hvilke Partier der gaar ud til Landmændene, saa der kan indkaldes flere Prøver af hvert Parti til Efteranalyse. Naar der oprettes en Kontrol for dansk Frø, som udføres af en Statsinstitution, maa den være saa effektiv, at den enkelte Landmand ikke behøver at undersøge, om den gennemføres paa rette Maade. Er der store Dele af sekundære Varer, som holdes uden for Kontrollen, saa er dette en Glidebane, som Frøhandlerne heller ikke kan være tjente med at komme ind paa. Forholdene kan ikke siges at være ideelle endnu; men forhaabentlig bliver de bedre med Tiden. Taleren troede, at Frøhandlerne selv burde tage Spørgsmaalet om en effektiv Kontrol op.

Forsøgleder *Helweg* udtalte, at han i sit Foredrag havde hævdet, at vi her i Landet havde mere ideelle Tilstande paa Frøhandelens Omraade end noget andet Sted i Europa, ja, man kunde vist godt sige, i den ganske Verden. At Idealet ikke er naaet, er jo givet, men hvad der er naaet, maa vi være tilfredse med. Taleren bragte Grosserer *Stallknecht* og Grosserer *Dæhnfeldt* en Tak for den Anerkendelse, der her var ydet ham for hans Arbejde, og han ønskede gerne at bringe hele Frøhandelen en Tak for den Tillid, der stedse var vist ham. Flere Gange havde det jo ganske vist været nødvendigt at idømme Frøhandlere endog ret store Bøder, men de havde stadig vist Taleren den Tillid, at naar han havde sagt, at de skulde betale, saa havde de ogsaa gjort det. Naar flere Frøhandlere paa deres Prislister bekendtgør, at de for Mangler ved leveret Roefrø betaler den Erstatning, som *Helweg* ansætter Skaden til, saa er det en saa ubegrænset Tillid, der derved vises mig, at det næppe har noget Sidestykke.

Direktør *Dorph-Petersen* udtalte sin Glæde over, at Formanden for Dansk Frøhandlerforening, Grosserer *Stallknecht*, ønskede Rammerne for den selvvirkende Kontrol gjort saavidt mulig ens for alle, vel saaledes at forstaa, at alle skulde garantere for alt det Frø, de sælger til Landmænd og Detailhandlere. Det, der fra Landbrugets Side væsentlig ankes over, er, at nogle Firmaer garanterer for alt

andre kun for en Del; det vilde være ønskeligt, om vi her kunde komme ind under helt ensartede Rammer. Naar dette ikke er sket før, er det, fordi man i første Linie har villet kontrollere, at de garanterede Tal var rigtige, medens man har ment, at Landmændene selv har maatte paase, at der var Garanti for Renhed, Spireevne m. m. af det Frø, de købte, og at disse Garantital var høje nok. Efter de nu stedfundne Drøftelser af dette Spørgsmaal vil der imidlertid sikkert komme Forhandlinger i Gang derom med de Forretninger, der ønsker at faa deres Leveringer kontrollerede i Fremtiden.

Taleren troede, at Grosserer *Stallknecht* og han i Princippet var enige med Hensyn til Tilliden i Frøhandelen; det er klart, at man kan have mere eller mindre Tillid til sine Forbindelser; men den Tillid, man har, maa være grundlagt paa Kontrol under en eller anden Form. For Landmændenes Vedkommende maa Kontrol være Efteranalyse af det købte Frø. Grossisthandelen var Taleren ikke tilstrækkelig inde i til at udtale sig om; men han var enig med Grosserer *Stallknecht* i, at denne Handel i mange Tilfælde var en Tillidssag, grundet paa nøje Kendskab til Forbindelserne.

Med Hensyn til Kontrakterne forstod Taleren godt de Vanskeligheder, der her kunde være; men han syntes, at Risikoen væsentlig maatte hvile paa Frøhandlerne, der burde kende Frømarkedet bedst.

Naar Direktør *Sørensen* udtalte, at Forholdene ikke er ideelle, saa vilde Taleren dertil bemærke, at dette havde han heller ikke sagt — han havde snarere ret skarpt fremhævet Manglerne — og kun ligesom *Helweg* fremhævet, at Forholdene her er bedre end i noget andet Land.

Professor *T. Westermann* mindede om de Foranstaltninger, der fra Statens og Landhusholdningsselskabets Side var truffet til Fremme for vor Frøhandel med Udlandet, og som foreløbig havde medført, at der var ansat en Landbrugskonsulent i Rusland, samt at der ved et større Antal udenlandske Forsøgsstationer var paabegyndt sammenlignende Dyrkningsforsøg med danske og fremmede Kulturformer af Landbrugsplanter.

Taleren bragte sluttelig paa Landhusholdningsselskabets Vegne de to Foredragsholdere en Tak for de Oplysninger, de her var fremkomne med; alle, der her var til Stede, vidste jo, med hvilken Energi og Dygtighed de to Herrer arbejder hver paa sit Speciale.